

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र

फैसला

०६९—CR—०९२४

मुद्दा: रोक्का रुखहरु काटी लुटपिट गरेको ।

जिल्ला धनुषा मानसिंहपट्टी गाउँ विकास समिति वडा नं ५ बस्ने गंगाप्रसाद दास कथवनिया.....१ पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

जिल्ला धनुषा मानसिंहपट्टी गाउँ विकास समिति वडा नं ५ बस्ने पवित्री देवी...१ } प्रत्यर्थी
ऐ.ऐ बस्ने रामसागरदास कथवनिया.....१ } प्रतिवादी
ऐ.ऐ बस्ने सौदागारदास कथवनिया.....१ }

शुरु तहमा फैसला गर्ने माननीय न्यायाधीश : श्री विनोद शर्मा

एकल इजलास

पुनरावेदन अदालत, जनकपुर ।

पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट मिति २०६९।६।१५ मा भएको फैसला उपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर निम्न बमोजिम रहेको छः

१. तथ्य खण्डः

म उजुरीकर्ता समेतको अंश हक रहेको पुनरावेदन अदालतबाट रोक्का रहेको सम्बन्धित विभिन्न १० कित्ता जग्गा, आली र पोखरीको डिलमा लागेको रुखहरुको मूल्य रु. ६०,९४,०००।- प्रतिवादीले लुटी लगेको हुँदा लुटपिटको ५ नं. अनुसार पक्राउ गरी लुटी लगेको रुखको मोलबाट चार भागको एक भाग मेरो हक रहेको हुँदा एक भाग रु.१५,२३,५००।- प्रतिवादीहरुबाट भराई लुटपिटको ५ नं. अनुसार कारवाही गरी

प्रतिवादीहरूलाई हदैसम्म सजाय समेत गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी गंगाप्रसाद दास कथवनियाको पुनरावेदन अदालत जनकपुर समक्ष दायर भएको उजुरीपत्र ।

विपक्षी वादीले अंश मुद्दामा तायदाती फाँटवारी प्रस्तुत गर्दा दावी लिएको जग्गामा रुख विरुवाहरू छन् भन्ने कुरा उल्लेख गर्नु भएको छैन । जग्गा श्रेस्तामा पनि बगैँचा उल्लेख गरेको छैन तसर्थ तायदाती फाँटवारीको विपरीत प्रस्तुत गरेको उजुरीपत्र स्वतः खारेज भागी छ, खारेज गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी पवित्री देवी दास समेतको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत जनकपुर समक्ष पेश भएको प्रतिउत्तर पत्र ।

२. पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट भएको फैसलाको खण्डः

उजुरीकर्ताले आफ्नो दावीको सम्पूर्ण कित्ता जग्गाहरूको बाली विगोमा दावी गरी सो सम्बन्धमा धनुषा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।१।१२ मा फैसला समेत भई सकेको, दावीको जग्गा कित्तामा वादीले भने जस्तो रुख विरुवाहरू रहेको र सो प्रतिवादीहरूले लुटपिट गरेको भन्ने प्रमाणित हुन नसकेको एवं अंश मुद्दा अन्तिम भई बण्डा मुचुल्का समेतबाट वादी प्रतिवादीहरूले आ-आफ्नो अंश भाग लिई दिई दाखेल खारेज पूर्जि समेत भई सकेको समेत आधार कारणबाट प्रतिवादीहरूले रुख विरुवा बाँस समेत लुटपिट गरे भन्ने उजुरी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्छ भन्ने समेतको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको एकल इजलासबाट मिति २०६९।०६।१५ मा भएको फैसला ।

३. वादीका तर्फबाट यस अदालत समक्ष दायर भएको पुनरावेदन पत्रको व्यहोराः

दर्ता श्रेस्तामा कि.नं.१३२, १४३ र २२६ का जग्गाहरूमा मात्र रुख रहेको र उजुरकर्ताले नै दिएको फाँटवारीमा सोही अनुसार उल्लेख गरेको भन्ने फैसलाको आधार न्यायसम्मत छैन । जग्गाको श्रेस्ता २०२५/२६ सालमा भएको सर्वे नापी अनुसार तयार भएको हुँदा सो समयमा तत्काल रुख रहेका जग्गालाई बगैँचा र बाँस उल्लेख भएको यथार्थलाई फैसलामा मध्यनजर गरिएन । अंश मुद्दामा म पुनरावेदकले आफ्नो जिम्माको फाँटवारी देखाउँदा दावीका जग्गाहरू उल्लेख गरेको नभई प्रतिवादी तायदाती फाँटवारी पेश नगर्दा मैले निजहरूको जिम्माको सम्पत्तिको फाँटवारी दाखेल गरेको र फाँटवारी दिँदा श्रेस्ताको नक्कल लिई सोही श्रेस्ता जस्ताको त्यस्तै उल्लेख गरी फाँटवारी दिएको हुनाले फाँटवारीमा रुख उल्लेख हुन नसकेको हो ।

मैले रुखहरू रोक्का गराउन अ.ब.१७१ क नं. बमोजिम पुनरावेदन अदालत जनकपुरमा निवेदन दिँदा निवेदनसाथ पेश गरेको गा.वि.स. सिफारिस र वडा मुचुल्कामा विभिन्न कित्ता जग्गामा के कस्तो रुखहरू रहेको सम्पूर्ण व्यहोरा उल्लेख रहेको छ । सो रुखहरू रहेको

तथ्यलाई सम्मानित अदालतबाट मिति २०६५।०७।२४ मा आदेश हुँदा मान्यता प्रदान गरी सो रुखहरु प्रतिवादीहरुले काट्न कटाउन नपाउने गरी यथास्थितिमा राखी गा.वि.स. र प्रतिवादीहरुलाई जनाउ दिइएको तथ्यबाट स्पष्ट हुन्छ ।

वादीले अंश मुद्दामा तायदाती पेश गर्दा जम्मा सम्पत्तिको मूल्य रु.२९,००,४५०।- रहेकोमा रु.६०,९४,०००।- को रुख लुटी लगेको भन्ने दावी विरोधाभासयुक्त रहेको भन्ने फैसलाको आधार सतही रहेको छ । तायदातीमा सम्पत्ति देखाउँदा तत्काल २०६२ सालमा रहेको मोल उल्लेख गरिएको र ६ वर्षको अन्तरामा जग्गाको मूल्यमा अस्वभाविक रुपमा वृद्धि भएको छ तथापी, जग्गाको मूल्य कम हुँदा सोमा रहेको रुख विरुवा, सोमा बनेको घरको मूल्य कम हुनुपर्दछ भन्ने तर्क हाँस्यास्पद छ ।

विभिन्न कित्तामा अनेकौं रुखहरु रहेकोले सबै रुखको नाप उजुरीमा उल्लेख गर्न सम्भव नरहेको हुनाले उल्लेख नभएको हो । तथापी प्रत्येक कित्तामा रहेको रुखहरुको संख्या र मोल उजुरीमा उल्लेख रहेकोले सो लाई अन्यथा भन्न मिल्दैन । प्रतिवादीहरुले प्रतिवाद जिकिरमा समर्थनमा कुनै साक्षी समेत उपस्थित नगराएको अवस्थामा निजहरुको छोरा ईन्कारीलाई सबुत प्रमाणको अभावमा आधार लिईनु त्रुटिपूर्ण छ । प्र.पवित्रि देवी बुद्ध भएकी, प्र.सौदागर दास वारदात समयका विरगंज स्थित डावर नेपालमा कार्यरत रहेको भन्ने अदालतबाट थप प्रमाणद्वारा परिक्षण नै नगरिएको पत्रको आडमा निज अन्यत्र रहेको तथा जनकपुरमा समेत घर रहने वित्तिकै प्र.राम सागर दास पनि जनकपुरमा रहको भन्ने फैसलामा आधार लिईनु कानून सम्मत छैन ।

गा.वि.स. को वडा मुचुल्का र सिफारिसले ग्राह्य प्रमाणको स्थान लिन नसक्ने भन्ने आधार समेत त्रुटिपूर्ण छ । पुनरावेदन अदालतबाटै सो वण्डा मुचुल्का र सिफारिसलाई ग्रहण गरी सोमा उल्लेखित रुख विरुवा र घर जग्गा यथास्थितिमा राख्ने गरी पूर्व मिति २०६५।०७।२४ मै आदेश भै सकेको छ । समान अदालतबाट कुनै प्रमाणलाई एक पटक ग्रहण गरिसकेपछि सोही प्रमाणलाई पछि ईन्कार गर्न मिल्दैन । वण्डा मुचुल्का हुँदा मैले अंश पाएको जग्गामा साविकमा रहेका रुखहरु प्रतिवादीहरुले काटी कटाई सकेको र सो उपर प्रस्तुत मुद्दा विचाराधिन नै रहेको हुँदा जग्गामा तत्काल रुख बाँकी रहने अवस्था भएन । तत्काल रुख नै नरहेपछि मैले रुखको विषयलाई लिई आपत्ति जनाउनुपर्ने भन्ने शुरु अदालतको तर्क आधारहिन रहेको पुष्टि हुन्छ । मैले पाउने सम्पूर्ण वास्तविक सम्पत्तिमा अंश नदिने मनसायले विपक्षी प्रतिवादीहरुले वण्डा हुनु पूर्व नै सो जग्गाहरुमा रहेको रुख विरुवा अदालतको रोक्का आदेश विपरित काटी कटाई लगी लुटपिट गरेको उपर दायर भएको प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीहरुको कोरा इन्कारी र alibi लाई आधार लिई असान्दर्भिक, औचित्यहीन एवं मनोगत निर्णयाधारको आडमा दावी नपुग्ने गरी भएको

फैसला न्यायसम्मत नरहेको तथा उपरोक्त आधार कारणहरूले त्रुटिपूर्ण भएको हुँदा बदर गरी दावी वमोजिम इन्साफ गरी पाउँ भन्ने समेतको वादीको यस अदालत समक्ष दायर भएको पुनरावेदनपत्र ।

नियम वमोजिम पेशी सूचिमा चढी निर्णयार्थ यस इजलास समक्ष पेश हुन आएका प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदनपत्र र सो साथ संलग्न मिसिल अध्ययन गरियो ।

मिसिल अध्ययन गर्दा उजुरीकर्ताले आफ्नो उजुरीमा मूलतः उजुरीकर्ता समेतको अंश हक रहेको तथा २०६१ सालको दे.नं.२१३४ को अंश दर्ता मुद्दामा धनुषा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६३।९।१० मा चार भागको एक भाग अंश पाउने ठहरे वमोजिम अंश मुद्दाबाट रोक्का रहेको धनुषा जिल्ला मानसिंहपट्टी, भगवानपट्टी गा.वि.स. वडा नं. ४ (क) कि.नं.९५, १४३, १५२, १३२, २२६, १६५ वडा नं.५ को कि.नं.६६, कि.नं.१११,११३, कि.नं.३३ को जग्गाको आलिमा र पोखरीमा लगाएका रुखहरू मिति २०६७।३।१० गते विहानदेखी काट्न शुरु गरी प्रतिवादीहरूले लुटी लगेको हुँदा उक्त रुखहरूको मोल विगो रु.६०,९४,०००।- लुटपिटको ५ नं. अनुसार पक्राउ गरी लुटी लगेको मोलबाट ४ भागको एक भाग मेरो हक रहेको हुँदा एक भाग रु.१५,२३,५००।- प्रतिवादीहरूबाट लुटपिटको ५ नं. अनुसार मलाई दिलाई भराई प्रतिवादीहरूलाई सजाय गरी पाउँ भन्ने समेतको मुख्य दावी लिई पुनरावेदन अदालत जनकपुरमा प्रस्तुत उजुरी परेकोमा उक्त अदालतबाट उजुरी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्न्याई फैसला भएको र सोही फैसला उपर चित्त नबुझी उजुरीकर्ताका तर्फबाट यस अदालत समक्ष प्रस्तुत पुनरावेदनपत्र दायर भै निर्णयार्थ यस इजलास समक्ष पेश हुन आएको देखियो ।

अब पुनरावेदन अदालत जनकपुरबाट लुटपिटको दावी पुग्न नसक्ने ठहर्न्याई भएको फैसला मिले नमिलेको के रहेछ निर्णय दिनुपर्ने भएको छ ।

यी पुनरावेदक उजुरीकर्ताले आफ्नो उजुरीमा मूलतः धनुषा जिल्ला अदालतमा चलेको २०६१ सालको दे.नं.२१३४ को अंश दर्ता मुद्दाको रोहमा सोही मुद्दाबाट रोक्का रहेका जिल्ला धनुषा मानसिंह पट्टी भगवानपट्टी गा.वि.स. वडा नं.४ (क) का कि.नं.९५ समेतका ६ कित्ता जग्गा तथा वडा नं.५ कि.नं.६६ समेतका जग्गामा लगाइएका रु.६०,९४,०००।- मुल्यका रुखहरू विपक्षीहरूले काटी लगेकोले उक्त रुखहरूको मुल्य रु.६०,९४,०००।- मध्ये आफ्नो भागमा पर्न आउने रु.१५,२३,५००।- प्रतिवादीहरूबाट लुटपिटको ५ नं वमोजिम भराई कानून वमोजिमको सजायको माग सहित प्रस्तुत उजुरी दायर भएको देखियो । उजुरीकर्ताले कि.नं.९५, १४३, १५२, १३२, २२६, १६५, ६६, १११, ११३, ३३ समेतका जग्गा उक्त अंश मुद्दाको रोहमा रोक्का रही रहेकै अवस्थामा उक्त कि.नं.मा रहेका जग्गामा लगाईएका रुखहरू समेत

काटी लगेको जिकिर लिएको देखिन्छ । निजले उल्लेख गरेको उक्त अंश मुद्दावाट नै आफूले समेत अंश हक प्राप्त गरिरहेको अवस्थामा ती कि.नं. का जग्गाहरुमा लगाइएका रुखहरु थिए वा थिएनन् भन्ने मूल प्रश्न रहेको छ ।

अंश मुद्दाको रोहमा यी उजुरीकर्ताले पेश गरेको तायदाती फाँटवारीमा दावीका कि.नं.१३२,१४३ र ६६ का जग्गाहरु वगैँचा भनि उल्लेख गरी निज प्रतिवादीकै जिम्मा रहेको भन्ने समेत उल्लेख गरेको देखिन्छ । मिसिल संलग्न दर्ता श्रेस्ताको प्रतिलिपी हेर्दा समेत कि.नं.१३२ वास १४३, ६६ र २२६ वगैँचा भन्ने देखिएको छ । कि.नं.९५ मा पोखरी भन्ने उल्लेख भएपनि सो कि.नं. का पोखरीको डिलमा रुखहरु रहेको भन्ने देखिदैन । यसरी निज उजुरीकर्ताले पेश गरेको तायदाती फाँटवारीमा उल्लेख गरेका कि.नं.१३२, १४३ र ६६ वगैँचा देखिएकोमा सो वगैँचा रहेका रुखको प्रकृती, प्रचलित मुल्य समेत एकिन भएको देखिन्न । मिसिल संलग्न प्रस्तुत उजुरीको प्रतिवाद गर्दै फिराएको प्रतिउत्तर पत्रमा समेत कि.नं.९५ मा पोखरी रहेपनि सो को डिलमा रुखहरु नरहेको, कि.नं.१४३ को जग्गामा वगैँचा रहेको र सो जग्गा धनहर जग्गा बनाई सकेको भनि प्रतिवादीहरुले दावीका जग्गामा रुख नरहेको उल्लेख गर्दै प्रतिवाद गरेको देखियो । यी उजुरीकर्ता वादीले अंश मुद्दामा पेश गरेको तायदाती फाँटवारीमा समेत दावी लिएको जग्गामा रुख विरुवा रहेको भनि उल्लेख गर्न सकेको देखिएन । साथै मिसिल संलग्न पुनरावेदन अदालत जनकपुरवाट भएको २०६४ सालको दे.पु.नं. ०६-०६४-०९४५ को अंश मुद्दामा शुरु धनुषा जिल्ला अदालतको मिति २०६३।०९।१० को फैसला सदर हुने ठहरी फैसला भएको उक्त फैसलाको छायाँप्रतीवाट समेत देखिएको छ ।

उजुरीकर्ताले उल्लेख गरेको उक्त दे.नं.२१३४ को अंशदर्ता मुद्दा पुनरावेदन अदालत जनकपुरवाट सदर भै अन्तिम भएको र सो अनुरूप वण्डा मुचुल्का भएको कुरालाई समेत यी पुनरावेदकले आफ्नो पुनरावेदन पत्रमा स्वीकार गरिरहेको यस्तो अवस्थामा निजले दावी लिएकै भरमा दावीका जग्गाहरुमा रुख भै प्रतिवादीहरुले उक्त रुखहरु लुटी लगे भनि निष्कर्षमा पुग्न मिल्ने देखिएन ।

अतः यी पुनरावेदक वादी गंगा प्रसाद दास कथवनिया र प्रत्यर्थी पवित्रीदेवी समेत भै चलेको अंशदर्ताको मुद्दाको रोहमा रोक्का रहेका जग्गाका रुखहरु प्रतिवादी प्रत्यर्थीहरुले लुटी लगेको भन्ने तथ्य स्थापित नभएको एवं उक्त मुद्दावाट चार भागको १ भाग अंश समेत पाउने ठहरी भएको फैसला अन्तिम भै सोही अन्तिम फैसला बमोजिम वण्डा मुचुल्का समेत भै वण्डा टुक्राई आ-आफ्नो भाग बुझिसकेको भन्ने समेत मिसिलवाट देखिदा दावीका जग्गामा रहेका रुखहरु प्रत्यर्थीहरुले लुटी लगेको भन्ने अनुमान गरी न्यायीक निष्कर्षमा पुग्न न्यायोचित समेत

हुने नहुँदा दावी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत जनकपुरवाट मिति २०६९।०६।१५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिदा सदर हुन्छ । लुटपिटतर्फ दावी पुग्ने ठहर्‍याई फैसला गरी पाउँ भन्ने समेतको वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्तैन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाईदिनू ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : विष्णुप्रसाद गौतम (रा.प. द्वितीय)

कम्प्युटर अपरेटर : सन्तोष अवाल

ईति सम्वत २०७१ साल भाद्र महिना १९ गते रोज ५ शुभम्-----